

Yoqubova Feruza

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari, ularning roli va mamlakatda maktabgacha ta'limning ahamiyati haqida umumiy ma'lumot berilgan. Maqolada, shuningdek, me'yoriy-huquqiy bazalar, o'quv dasturlari yondashuvlari va O'zbekistonda maktabgacha ta'limining rivojlanayotgan manzarasi yoritilgan bo'lib, yosh bolalar uchun mavjud bo'lgan ta'lim imkoniyatlari hamda maktabgacha ta'lim sifati va foydalanish imkoniyatini oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlar haqida tushunchalar berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkilotlari, bolalar, ta'lim, malaka, ko'nikma.

Abstract: This article provides general information about preschool education organizations in Uzbekistan, their role and the importance of preschool education in the country. The article also covers regulatory frameworks, curriculum approaches, and the evolving landscape of preschool education in Uzbekistan, including the educational opportunities available to young children and the quality and use of preschool education. Insights into efforts to increase access are provided.

Key words: preschool educational organizations, children, education, qualification, skill.

Аннотация: В данной статье представлены общие сведения об организациях дошкольного образования в Узбекистане, их роли и значении дошкольного образования в стране. В статье также рассматриваются нормативно-правовая база, подходы к учебным программам и развивающаяся среда дошкольного образования в Узбекистане, включая образовательные возможности, доступные детям младшего возраста, а также качество и использование дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольные образовательные организации, дети, образование, квалификация, навык.

Introduction:

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 29 dekabrda Oliy majlisga murojaatnomasida “Birinchidan, bola dunyoga kelganidan boshlab, unda aynan maktabgacha bo‘lgan yoshda aqliy faollik oshadi, axloqiy-estetik va jismoniy xislatlar shakllanadi. Shu bois ham kelgusi yillarda maktabgacha ta’lim sohasini rivojlantirish borasidagi strategik maqsadimiz – bog‘cha yoshidagi har bir bolani ushbu ta’lim yo‘nalishi bilan to‘liq qamrab olish uchun zarur sharoitlarni yaratishdan iborat. Kelgusi yil yakuni bilan maktabgacha ta’lim qamrovini 65 foizga, 2023-yil oxirida esa 75 foizga yetkazishimiz kerak. Bu ishlarga byudjetdan 600 milliard so‘m subsidiya berish hisobidan qo‘shimcha ravishda 2 mingta nodavlat bog‘cha tashkil etilib, xususiy sektor ulushi 25 foizga yetkaziladi. Shuningdek, 2021-yilda maktabga tayyorlashning bepul tizimi bilan 560 ming nafar 6 yoshli bolalar yoki ularning 82 foizi qamrab olinadi. Uzoq qishloqlarda maktabgacha ta’limning muqobil shakllari yanada kengaytiriladi. Bunda UNICEF hamda Jahon banki bilan hamkorlikda imkoniyati cheklangan bolalar uchun maktabgacha ta’limni uyda berish modeli ham yo‘lga qo‘yiladi.”

Maktabgacha ta’lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish tegishli tibbiy xulosa asosida amalga oshiriladi. Maktabgacha ta’lim tashkilotiga bolalarni qabul qilish va ularni chiqarish tartibi Maktabgacha ta’lim tashkilotining ustavi bilan belgilanadi. Maktabgacha ta’lim tashkiloti guruhlaridagi bolalar soni davlat maktabgacha ta’lim muassasalari uchun belgilangan me’yordan ortiq bo‘lmasligi kerak. Maktabgacha ta’lim tashkilotida o‘quv yili joriy yilning 2-sentyabridan boshlanadi va keying yilning 1-iyunida tugallanadi. Ushbu davr oralig‘ida sog‘lomlashtirish davri davom ettiriladi. Maktabgacha ta’lim tashkilotida bolalar, ota-onalar yoki ularning o‘rnini bosuvchi shaxslar (keyingi o‘rinlarda ota-onalar deb ataladi), pedagog xodimlar, vasiylik kengashi a‘zolari ta’lim-tarbiya jarayonining qatnashchilari hisoblanadi. Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyalanuvchisi va xodimlari o‘rtasidagi munosabatlar o‘zaro hamkorlik, bolaning shaxsini hurmat qilish va unga shaxsiy xususiyatlariga muvofiq rivojlanishi uchun erkinlik berish asosida olib boriladi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotida tegishli pedagogic ma’lumotga ega bo‘lgan

shaxslar pedagogik faoliyatga qo'yilmaydi. Maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagoglari va boshqa xodimlari bilan mehnat shartnomalari tuzish va ularni bekor qilish qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarining huquq va imtiyozlari qonun hujjatalarida, ushbu muassasaning ustavida, shuningdek mehnat shartnomasida belgilanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish va faoliyatini nazorat qilish. Maktabgacha ta'lim tashkilotini muassis tomonidan tayinlanadigan rahbar boshqaradi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari davlat maktabgacha ta'lim muassasasi mudiri lavozimiga qo'yiladigan malaka talablariga muvofiq bo'lishi kerak. Maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini nazorat qilish muassis tomonidan, shuningdek, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari tomonidan maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablari va ta'lim-tarbiya dasturlarining bajarilishini nazorat qilish ushbu sohada vakolatli organ tomonidan amalga oshiriladi.

O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari sonini yanada oshirish va ular ko'rsatadigan xizmatlar turlarini kengaytirish uchun mustahkam poydevor bo'ldi.

Shu bilan birga, olib borilgan tahlil, bolalarning maktabgacha ta'lim bilan qamrovini ta'minlash, maktabgacha ta'lim muassasalarini zamonaviy o'quv-metodik materiallar va badiiy adabiyotlar bilan to'ldirish, sohaga malakali pedagog va

boshqaruv kadrlarini jalb qilish masalalarini hal etish zarurligini ko'rsatmoqda.

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning boshlang'ich qismi hisoblanadi. U bolaning sog'lom va rivojlangan shaxs bolib shakllanishini ta'minlab, o'qishga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otib, tizimli o'qitishga tayyorlab boradi. 6-7 yoshgacha bo'lgan maktabgacha ta'lim davlat va nodavlat bolalar maktabgacha ta'lim muassasalarida va oilada amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'limning maqsadi bolalarni maktabdagi o'qishga tayyorlash, bolani sog'lom, rivojlangan, mustaqil shaxs bo'lib shakllantirish, qobiliyatlarini ochib berish, o'qishga, tizimli ta'limga bo'lgan ishtiyoqini tarbiyalashdir. Maktabgacha ta'lim muassasasida bolalarning hayoti va sog'ligini muhofaza qilish maktabgacha ta'lim muassasasi hamda shtatdagi tibbiyot xodimlari, shuningdek maktabgacha ta'lim muassasasiga biriktirilgan sog'liqni saqlash organlarining tibbiyot xodimlari tomonidan amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim muassasasida bolalarning hayoti va sog'ligini muhofaza qilishni tashkil etish tartibi va qoidalari, maktabgacha ta'lim muassasasiga bolalarni olib kelish va olib ketish qoidalari, maktabgacha ta'lim muassasasi binolarida xavfsizlikni tashkil etishga oid talablar, maktabgacha ta'lim muassasasida yong'in xavfsizligini tashkil etishga oid talablar, hudud xavfsizligiga bo'lgan talablar Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning hayoti va sog'ligini muhofaza qilishni tashkil etish tartibi to'g'risida Nizom bilan tartibga solinadi.

Materials and Methods:

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turlari:

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim turli tashkilotlar tomonidan va turli shakllarda amalga oshiriladi. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim turlariga odatda davlat bog'chalari, xususiy bog'chalar va oilaviy maktabgacha ta'lim kiradi.

1. Davlat tasarrufidagi bolalar bog'chalari:

Bular odatda hukumat tomonidan moliyalashtiriladi va boshqariladi. Davlat bog'chalari bolalarga arzon yoki bepul erta ta'lim berishni maqsad qilgan. Ular Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan belgilangan milliy o'quv dasturi va standartlarga amal qiladi.

2. Xususiy bolalar bog'chalari:

Xususiy bog'chalar xususiy tashkilotlar yoki jismoniy shaxslar tomonidan boshqariladi. Ular maxsus dasturlar yoki maxsus ta'lim yondashuvlarini taklif qilishlari mumkin. Odatda ota-onalar farzandlarining xususiy bog'chalarga borishi uchun to'lov to'laydi.

3. Oila asosidagi maktabgacha ta'lim:

Ayrim hollarda maktabgacha ta'lim oila sharoitida ham amalga oshiriladi. Bu uyda parvarishlash va malakali shaxslar, ko'pincha kichikroq bolalar guruhlari tomonidan taqdim etiladigan ta'limni o'z ichiga olishi mumkin.

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va ushbu turli tashkiliy shakllar bo'yicha uning sifatini oshirish bo'yicha sa'y-harakatlar amalga oshirilmoqda. Bolalarning erta rivojlanishi, maktabga tayyorgarligi va yosh bolalarning umumiy ta'lim natijalarini yaxshilashga e'tibor qaratilgan.

Normativ-huquqiy baza va akkreditatsiya:

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy baza, litsenziyalash talablari, sifat standartlari va nazorat mexanizmlari ko'rib chiqiladi. U maktabgacha ta'lim muassasalarini akkreditatsiyadan o'tkazish jarayoniga alohida e'tibor qaratib, hukumatning turli tashkiliy sharoitlarda yuqori sifatli erta yoshdagi ta'limni ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlarini ta'kidlaydi.

O'quv rejasiga yondashuvlar va pedagogik amaliyotlar:

O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qabul qilingan o'quv dasturlari modellari va pedagogik yondashuvlar muhokama qilinadi. U o'yinga asoslangan ta'lim, madaniy integratsiya va tilni rivojlantirish tashabbuslarini o'rganadi va bolalarning shakllanish davrida kognitiv, lingvistik va ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi.

Maktabgacha ta'limning bola rivojlanishidagi o'rni:

Bolalarning har tomonlama rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda maktabgacha ta'limning roliga e'tibor qaratgan holda, ushbu segment erta bolalik davridagi ta'lim tajribasining kognitiv, ijtimoiy va hissiy afzalliklarini o'rganadi. Unda umrbod ta'lim va farovonlik poydevorini yaratishda tarbiyalovchi va rag'batlantiruvchi

maktabgacha ta'lim muhitining ahamiyati ta'kidlangan.

Foydalanish imkoniyati va tenglik:

Maktabgacha ta'limda mavjudlik va tenglik masalalari ko'rib chiqiladi, uzoq va kam ta'minlangan jamoalarda erta bolalik dasturlariga kirishni kengaytirishga qaratilgan tashabbuslar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, u inklyuzivlikni rivojlantirish va turli ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy merosga ega bo'lgan bolalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan sa'y-harakatlarni tahlil qiladi.

Kasbiy rivojlanish va o'qitish:

O'zbekistondagi bolalar uchun mavjud bo'lgan kasbiy rivojlanish imkoniyatlari va o'quv dasturlari o'rganiladi. Unda maktabgacha ta'lim muassasalari o'qituvchilarining bolalarga sifatli ta'lim berishni ta'minlash bo'yicha malaka, bilim va pedagogik malakasini oshirishga qaratilgan tashabbuslar muhokama qilinadi.

Rivojlanayotgan tendentsiyalar va kelajak yo'nalishlari:

Raqamli ta'lim vositalarining integratsiyasi, ota-onalarni jalb qilish strategiyalari va jamiyat manfaatdor tomonlari bilan hamkorlik kabi O'zbekistonda maktabgacha ta'limni shakllantiruvchi rivojlanayotgan tendentsiyalar va kelajak yo'nalishlari bayon etilgan. Shuningdek, u bolalarni maktab ta'limining keyingi bosqichlariga tayyorlashda maktabgacha ta'limning rivojlanayotgan rolini muhokama qiladi.

Results and Discussions:

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim bir necha sabablarga ko'ra hal qiluvchi rol o'ynaydi:

1. Bolalarning erta rivojlanishi: maktabgacha ta'lim yosh bolalarning kognitiv, ijtimoiy, hissiy va jismoniy rivojlanishi uchun asos yaratadi. Bu ularga muhim ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi va ularni kelajakdagi o'rganishga tayyorlaydi.

2. Maktabgacha tayyorgarlik: maktabgacha ta'lim muassasalariga borish bolalarning tuzilgan o'quv muhitiga moslashishiga, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga va rasmiy maktabga yaxshiroq tayyorlanishiga yordam beradi.

3. Tilni rivojlantirish: Maktabgacha ta'lim muassasalarida tilga boy muhitda

bo'lish tilni o'zlashtirishni qo'llab-quvvatlaydi va O'zbekiston kabi turli lingvistik landshaftga ega mamlakatda ikki tillilikni rivojlantiradi.

4. Kognitiv stimulyatsiya: Maktabgacha ta'lim miya rivojlanishi uchun zarur bo'lgan yoshga mos faoliyat, o'yin va interaktiv ta'lim tajribasi orqali kognitiv rag'batlantirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

5. Ijtimoiylashuv: tengdoshlar va kattalar bilan tuzilgan muhitda muloqot qilish bolalarga ijtimoiy munosabatlarni o'rganish, hamkorlik qilish va samarali muloqot qilishni o'rganishga yordam beradi, ijobiy ijtimoiy xatti-harakatlar uchun zamin yaratadi.

6. Ota-onalarni qo'llab-quvvatlash: O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim muassasalari ko'pincha ota-onalarning ishtiroki va ta'lim olishlari uchun imkoniyatlar yaratadi, bu esa ota-onalarga o'z farzandlarining erta ta'lim va rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini beradi.

O'zbekistonda jamiyatning eng yosh a'zolarining farovonligi va rivojlanishini ta'minlash uchun yuqori sifatli erta yoshdagi ta'limga sarmoya kiritish muhimligi e'tirof etilmoqda. Buning natijasida mamlakatimiz bo'ylab maktabgacha ta'lim muassasalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va uning sifatini oshirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Maktabgacha ta'lim muassasalarining asosiy maqsadlari:

Maktabgacha ta'lim, olinish shakli va usullaridan qat'iy nazar, quyidagi maqsadlarni o'z oldiga qoyadi:

Maktabgacha ta'lim maqsad va vazifalarni amalga oshirishda ijtimoiy va xayri tashkilotlari, mahalla, xalqaro fondlar faol ishtirok etadilar.

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim davlat tilida hamda qoraqalpoq, rus, tojik, qirgiz, qozoq va turkman tillarida olib boriladi.

Maktabgacha tarbiya va boshlang'ich ta'lim muassasasi (bolalar bog'chasi-maktab).

Tarbiyalanuvchilarni bir yoki bir nechta yo'nalishda (til, badiiy estetik, sport va boshqalar) tarbiyalovchi maktabgacha ta'lim muassasalari.

Tarbiya jismoniy va ruxiy rivojlanishdagi og'ishlarni kvalifikatsion

yaxshilovchi tiklovchi turdagi bolalar bog'chasi.

Tibbiyot gigiena, profilaktika va sog'lomlashtirish, tadbir va proseduralarini amalga oshiruvchi zaiflashgan bolalarni nazorat qilish va sog'lomlashtirish bog'chasi.

Birlashtirilgan turdagi bolalar bog'chasi (birlashtirilgan turdagi bolalar bog'chasiga rivojlantiruvchi, tiklovchi va sog'lomlashtiruvchi guruhlar umumlashtirilgan ko'rinishda kiradi).

Bolalarni maktabda o'qishga maqsadli va tizimli tayyorlash;

Bolalarning shaxsiy qobiliyatlari va iste'dodlarini rivojlantirish;

Bolalarni milliy, umuminsoniy va madaniy qadriyatlar bilan tanishtirish, bolani intellektual rivojlantirish;

Bolalarda yuqori ma'naviy va odob axloq asoslarini shakllantirish;

Bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini mustahkamlash. Maktabgacha ta'lim maqsad va vazifalarni amalga oshirishda ijtimoiy va xayriya tashkilotlari, mahalla, xalqaro fondlar faol ishtirok etadilar.

Conclusion:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bolalarning ta'lim muvaffaqiyati va har tomonlama rivojlanishi uchun zamin yaratishdagi muhim rolini ta'kidlaydi. Unda butun mamlakat bo'ylab maktabgacha ta'lim sifati, foydalanish imkoniyati va dolzarbligini doimiy ravishda oshirish uchun zarur bo'lgan hamkorlikdagi sa'y-harakatlarga alohida e'tibor qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim -tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari. T., O'z.PFITI, 2000y. Tuzuvchilar M.Rasulova, X.Abduraxmonova va boshqalar.
2. Bolalarni maktabga o'qishga tayyorlash. T.: O'z.PFITI. 1997y
3. Maktabgacha ta'lim davlat standarti O'z.PFITI., T.: 1995y
4. "Bolajon" tayanch dasturi. T.: 2010 y
5. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'limga qo'yilgan Davlat talblari. T.:

2000y

6.Ziyamammedov, Bo'ri, Mamarajab Tojiyev. Pedagogik texnologiya-zamonaviy o'zbek milliy modeli. Toshkent. 2009.y

7."Kitobim-oftobim" Toshkent. "O'qituvchi" nashriyoti, 2008 yil.y

8.Azizxo'jayeva N. N. pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent. 2006.y